

професійних стандартів, з'ясування відповідності або невідповідності набутих загальних та професійних компетентностей для оцінки рівня власного професійного саморозвитку в умовах реалізації завдань Нової української школи тощо. Ефективне вирішення цих питань сприятиме реалізації державної освітньої політики України, інтеграції в європейський освітній простір, забезпечить конкурентоздатність українських педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

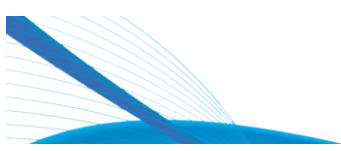
1. Бистрюкова А. Н. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів засобами проєктивної технології. Ялта, 2009. 20 с.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934> (дата звернення: 09.05.2023).
3. Крижановська З. Ю. Самореалізація людини як запорука її саморозвитку. *Соціальна психологія*. 2009. № 3 (35). С. 95–100.
4. Немченко В. Сім ідей для проєктування траєкторії професійного розвитку педагогів. *Навчальний рік 2021–2022: нові можливості для навчання*: матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції. 2021. URL: <https://naurok.com.ua/conference/school-year-start/study> (дата звернення: 10.05.2023).
5. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затверджений наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 23.12.2020 № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Олена ПОМЕТУН,

*доктор педагогічних наук, професор,
головний спеціаліст відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ*

Сьогодні цілком очевидним є те, що вузькопредметна структура змісту шкільної освіти обумовлює фрагментарність гуманітарних та природничих знань учнів і не сприяє формуванню у свідомості дітей цілісної картини світу. Багатопредметність у шкільній освіті веде до перевантаження учнів, наявності неефективних «мікро» предметів (0,5–1 година на тиждень), поступового зниження інтересу учнів до навчання і не забезпечує достатньою мірою набуття ними таких якостей, що мотивують до різних видів діяльності в школі і протягом

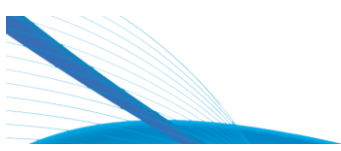

життя. Вона не забезпечує і досягнення результатів освіти, закладених у чинних Державних стандартах початкової і базової середньої освіти [1, 2], що ґрунтуються на засадах компетентнісного підходу, а отже передбачають формування в учнів ключових (міжпредметних) компетентностей, під якими розуміється здатність учня застосувати до певного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до різних навчальних предметів і предметних галузей.

Зважаючи на викладене вище, зауважимо, що шлях реформування сучасної освіти – це передусім подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм, орієнтованих на інтегративний підхід. До безперечних переваг інтеграції в освіті відносять можливість раціоналізувати навчальний процес та економити навчальний час, розвивати мислення, свідомість та пізнавальну діяльність учнів, ввести в систему освіти знання на міждисциплінарному рівні, систематизуючи їх та перетворюючи на фундамент професійної та соціальної діяльності людини. Отже, інтеграція є сутнісною характеристикою сучасного освітнього процесу, оскільки її застосування пов'язано з істотними особливостями концептуальних і методологічних підходів до розвитку української системи освіти сьогодні.

Із позиції системного підходу інтеграцію розглядають як взаємодію двох або більше систем (за умови їхньої цільової та функціональної однотипності) і створення нової з метою покращення їх функціонування за рахунок набуття нових якостей [3]. Зазвичай інтеграція передбачає встановлення між компонентами нової системи істотних зв'язків, які дозволяють їй зберегти позитивні властивості вихідних систем та набутти якісно нових важливих характеристик. У зв'язку з цим інтеграцію слід розглядати як власне процес об'єднання і його результат. Сучасне розуміння інтегрованого навчання за сутністю є реалізацією міжпредметної інтеграції змісту освіти. Вона може бути внутрішньогалузева та міжгалузева і вимагає вивчення програмного матеріалу з урахуванням змісту різних навчальних предметів і галузей знань. Вона передбачає синтез об'єктів, явищ і процесів реальної дійсності, що складають вміст освітнього процесу і методологію його реалізації, здійснює відчутний позитивний вплив на всі сторони навчального процесу та забезпечує учням змогу досягти планованих освітніх результатів, а отже, може розглядатися як прояв дидактичних принципів системності й науковості і як дидактична умова підвищення науковості та доступності навчання, що позитивно впливає на якість освітнього процесу.

Цей підхід в сучасній практиці навчання реалізується кількома шляхами: 1) завдяки створенню і викладанню інтегрованих курсів, що поєднують споріднені предмети; 2) на основі проведення інтегрованих уроків (такий урок проводить один вчитель чи кілька вчителів різних предметів на основі об'єднаного певними ідеями змісту); 3) завдяки виконанню учнями інтегрованих завдань міжпредметного змісту або міжпредметних навчальних проектів; 4) завдяки так званім «тематичним дням», що запроваджені у початковій школі за програмами Нової української школи.

На сьогодні найбільш узвичаєною є міжпредметна інтеграція, що здійснюється двома шляхами: 1) розробка й упровадження в педагогічну практику інтегрованих курсів, спрямованих на усунення фрагментарності одержуваної учнями інформації та практикованих ними форм і видів діяльності; 2) завдяки залученню на уроці під час вивчення конкретної теми навчального матеріалу з інших галузей, що сприяє одержанню цілісних різнобічних знань.

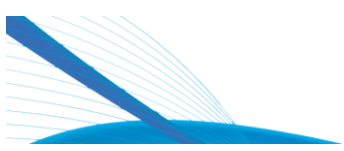
Кількарічна практика інтегрованого навчання у початковій школі, з одного боку, довела його ефективність, а з іншого, навпаки, виявила проблеми у підготовці вчителів. Минулого року розпочався перехід до Нової української школи учнів 5-го класу. Аналіз результатів введення у практику навчання нових програм і підручників для 5-го класу свідчить, що в кожній освітній галузі з'явилися інтегровані курси і відповідні підручники [4]. Водночас і минулорічні методичні рекомендації щодо навчання різних предметів у більшості випадків акцентували увагу на необхідності забезпечення інтегрованого навчання не лише за рахунок викладання інтегрованих курсів, а й за допомогою інших прийомів і методів (наприклад, міжпредметних завдань, проєктів, інтегрованих уроків тощо).

Водночас, за результатами проведених досліджень щодо думки вчителів базової ланки закладів середньої освіти стосовно застосування інтегрованого підходу у навчанні учнів, було з'ясовано, що більшість із них (майже 70 %) стикається з певними труднощами, насамперед із незнанням алгоритмів здійснення інтеграції знань. Крім того складнощі викликають:

- вибір інтегруючого чинника для конкретної теми;
- установлення виду інтеграції й інтеграційних зв'язків (контент-інтеграція, діяльнісна, ціннісна інтеграція);
- правила / принципи / алгоритми створення інтегрованого об'єкта (конспект уроку, комплект інтегрованих завдань для учнів).

Означені вище складнощі передусім пов'язані із відсутністю відповідних науково-методичних рекомендацій і посібників для учнів, браком в учителів часу для розробки інтегрованого змісту предметів та ін. Проте очевидним є і те, що вчителі потребують і системної методичної підготовки до реалізації інтегрованого навчання у процесі післядипломної освіти.

У зміст підвищення кваліфікації вчителів, на нашу думку, мають бути включені психолого-педагогічні і предметно-методичні знання про суть, види та організаційні форми інтеграції в навчанні різних предметів. Такі знання забезпечують усвідомлення значення педагогічної інтеграції, її внутрішніх відносин і зв'язків, конкретних шляхів її реалізації на уроках. Відсутність у вчителя таких знань і уявлень не дозволяє йому ані застосувати ефективно практики інших педагогів, ані творчо розробити власні підходи до організації інтегрованого навчального процесу. Формуванню науково-теоретичної готовності вчителів до застосування інтегрованого навчання має підпорядковуватись також використання інтегрованих форм (міжпредметних комплексних семінарів, інтегрованих днів, інтегрованих факультативних занять) навчання у системі післядипломної освіти. Це передбачає використання

інтерактивних методів (ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань, проведення «круглих столів», «мозкових штурмів») індивідуальних і групових проектів з урахуванням особистісного досвіду вчителя в застосуванні інтегрованого навчання.

Такі компоненти у післядипломній освіті дозволять вчителю не лише ліквідувати дублювання навчального матеріалу, створити резерв робочого часу, а й нададуть змогу синтезувати знання, систематизувати й узагальнити уявлення про доцільне об'єднання змісту освіти й оптимальну організацію його засвоєння. Набуття слухачами досвіду застосування інтегрованих форм організації навчання як умова успішності підготовки вчителя до діяльності інтегрованого характеру сприятиме готовності вчителя у подальшому осмислювати, інтерпретувати, трансформувати свій особистісний досвід інтегрованого навчання.

Отже, проблема реалізації інтегрованого навчання на уроках важлива і сучасна як для теорії, так і для практики післядипломної освіти. Розуміння педагогами сутності проблеми та вміння відшукувати шляхи її вирішення є новою сходинкою підвищення рівня якості української освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.05.2023).

2. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886 (дата звернення: 07.05.2023).

3. Гончаренко С. У., Козловська І. М. Теоретичні основи дидактичної інтеграції у професійній середній школі. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 2. С. 9–18

4. Пометун О., Гупан Н. Методологія створення інтегрованого курсу з історії та громадянської освіти для 5-го класу. *Проблеми сучасного підручника*. 2022. Вип. 28. С. 115–132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2022_28_13 (дата звернення: 05.05.2023).

МОТИВАЦІЯ ПЕДАГОГА ЯК УМОВА ЗРОСТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Аліна ПРОФОРУК,

*старший викладач кафедри психології та інклюзивної освіти
Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*

Сучасне суспільство характеризується змінами в усіх сферах життя та ставить нові виклики перед педагогами: оволодіння сучасними технологіями